

ÕPETAJATE LOOD

LEONARDOGA EUROOPASSE

Tallinn 2006

Elukestva Õppe Arendamise Sihtasutus Innove

Eesti Leonardo keskus tahab eriliselt tänada käesolevas trükises kajastatud lähetusprojektide juhte:

Jelena Lohmatova, Narva Kutseõppekeskus
Inna Järva, Tallinna Pedagoogiline Seminar
Tiina Sergo, Astangu Kutserehabilitatsiooni Keskus
Anželika Murik, Haapsalu Kutsehariduskeskus

Eesti Leonardo keskus
Elukestva Õppe Arendamise Sihtasutus Innove
Liivalaia 2 Tallinn 10118
leonardo@innove.ee
www.innove.ee/leonardo

ISBN-13: 978-9985-9776-0-6
ISBN-10: 9985-9776-0-2
Trükis ilmub Euroopa Komisjoni toetusel.

HEA LUGEJA!

Järgnevatelt lehekülgedelt leiad neli lugu, mis on kirja pandud õpetajate poolt, kes viibisid Leonardo programmi toetusel erinevates Euroopa riikides oma erialaseid teadmisi täiendamas.

Sel aastal palusime ka õpetajatel oma muljed ja mõtted paberile panna ja meile saata, et nii meie kui teised asjast huvitatud saaksid aimu, milliste mõtete ja tunnetega õpetaja oma lõppenud lähetusele tagasi vaatab.

Nagu neist lugudest nähtub, on saadud muljed eredad ja kogetu seda väärt, et ise uuesti proovida ning teistelegi soovitada.

Loodame, et paljudele, kes samuti Leonardoga Euroopas viibinud või siis alles plaanivad seda teha, annab nende lugude läbilugemine indu ka ise järgmisel aastal oma kirjanikuoskust proovile panna, et sellisest esseekonkursist kujuneks tore traditsioon!

Eesti Leonardo keskus

Autor: VERONIKA ŠPAKOVSKAJA
Saatev asutus: Narva Kutseõppekeskus
Vastuvõttev asutus: SISTEMA TURISMO
Eriala: turism
Lähetuse kestus: 1 nädal

OOTAMATU ITAALIA

Kevad, maikuu varahommik. Seisan Tallinna lennujaamas. Mul on jäänud veel ainult kümme minutit, et rahuneda ning taltsutada oma emotsioone – juba täna õhtul olen ma Itaalias, mind ootab terve nädal minu jaoks veel siiani tundmatus riigis. Mis on tähendanud siiani minu jaoks Itaalia? Imeilusad linnad, Sitsiilia ristiisa, vein, moekunstnik Gianfranco Ferre, Ferrari, itaalia jalgpallurid, pasta...

Aga mina sõidan Itaaliasse väga kindla eesmärgiga – koos oma kolleegidega kavatseme me Eestit ja Narva Kutseõppekeskust tutvustada Itaalia partneritele, kelle abil loodame tundma õppida itaalia kööki, teenindust, turismi ning arendada koostööd Itaalia tööandjatega, et saata tulevikus oma õppureid nende juurde praktikale.

Itaalias maandume Milano lennujaamas. See on suur kuid mitte eriti mõnus koht – kõik kihutavad, räägivad võõras keeles. Olen väsinud ja tahan kohutavalt süüa. Ostame oma esimesed võileivad, mis tunduvad hirmkallid võrrelduna Eesti hindadega. Milano raudteejaama sõidame bussiga, sealt edasi on meie reisi sihtkohani veel kolm tundi rongisõitu. Magada ei saa, kuigi tunnen, et olen kohutavalt väsinud – kaasas on meil ju rasked kotid ja kohvrid, kus sees palju materjale presentatsioonide jaoks. Uinumast segavad ka emotsioonid, mida on rohkem kui kunagi varem – sõidame ju läbi imeilusa Itaalia, mööda põldudest ja aasadest, kus kasvavad metsmoonid, viinamarjad, virsikud. Kõik see tundub hämaras eriti võluv.

Õhtul hilja jõuame oma reisi sihtkohta Riminisse, Aadria mere äärde, mis on üks tuntumaid Itaalia puhkekeskusi 26-kilomeetrise supelranna, tohutu hulga hotellide, restoranide, basseinate ja kauplustega.

Esimesel päeval ärkame vara, sööme hotelli restoranis hommikust. Kuna me oma partneritega kohtume alles õhtul, tutvume linnaga. Oma üllatuseks kuulen vene keelt – selgub, et selles kuurortlinnas puhkab turiste ka Venemaalt ja Ukrainast. Rimini on ju turistide lemmikpaik – hea teenindus, palju erinevaid puhkamisvõimalusi, paimdlikud hinnad. Asumegi seda kõike ise tundma õppima – terve päev käime mööda restorane ja hotelle, teeme pilte ja loeme

menüüsid, mis on tõlgitud erinevatesse keeltesse, mõnes kohas isegi soome keelde! Hotellides ja restoranides ei näinud ma ühtki tõsist nägu, kõikjal vaid naeratused!

Lisaks veel omapärane ruumikujundus, lilled ning meeldivad teenindajad. Märkame tšekil kummalist sõna *coperta* – 2 EUR. Selgub, et see polegi jootraha, vaid tasu kasutatud taldrikute, salvrätikute, laudlina, kahvlite-nugade ja tasside eest. See on itaalia restoranide omapära teenida niimoodi lisaraha. Aga igal maal omad kombes, tuleb harjuda!

Kohtume oma partnerite, noorepoolse abielupaariga. Kuna nad on väga hõivatud ja ei suuda meid kõikjal saata, saame neilt järgneva nädala tegevuskava kuhu sõidame ja mida teeme. Külastame erinevaid Itaalia linnu – Cervia Milano Marittima, Rovenna, Imola, Bologna. Põhjalik tutvumisretk korraldatakse meile ühes kutsekoolis – saame teada, kuidas seal õpetatakse kokki ja ettekandjaid, milline on kooli materiaalne baas, milliseid õpetamismeetodeid kasutatakse ning millistes projektides kool osaleb. Külastame ka mitmeid hotelle ja restorane, kus saame aimu, milline peab olema tippteenindus. Meile jutustatakse, mida hindab töandja oma töötajates ning milliste meetoditega innustab ta neid veel paremini tööle. Vestleme praktikantidega, kes jutustavad oma kogemusest, raskustest ja rõõmudest. Saame palju uut informatsiooni, teeme palju pilte ning kogu selle materjali toome koju ja näitame kolleegidele.

Kui käime omal käel lõuna- või õhtusööki nautimas, üritame alati võimalikult palju suhelda ettekandjate ja kokkadega, meil lubatakse vaadata, kuidas meie poolt tellitud rooga valmistatakse. Kõige mõnusam ja väärtuslikum ongi just see, et õpime Itaaliat tundma nagu nõudlikud ja konkreetsete huvidega „turistid“, kes pööravad tähelepanu igale pisiasjale – kuidas on laud kaetud, miks klaas on asetatud lauale nii ja mitte teistmoodi. Me ei karda kõike seda uurida töötajatelt, keda loomulikult meie visiidiks eelnevalt ette valmistatud ei ole.

Jällegi varahommik. Seisan hotellis viiendal korrusel oma toa rõdul – kõik on nii vaikne ja ilus, linn magab veel. Taamal merel paistab naftatorn, rand on tühi, ainult korralikult kokkupandud lamamistoolid. Ma pakin oma asjad ja teen viimased pildid varahommikusest Itaaliast. On natuke kurb siit lahkuda, kuid mind ootab minu kodumaa – Eesti, Ida-Virumaa, Narva.

Vaadates tagasi sellele nädalale Itaalias saan ma aru, et polegi tähtis, kuhu ja kui kauaks sõita. Palju tähtsam on näha, tunda ja õppida! Tuleb ise olla aktiivne, mitte karta raskusi ja probleeme, võtta lähetusest parim! Olla uudishimulik, märgata isegi seda, mis pole eriti meeldiv, see on ju ka kogemus! Ja pöörata rohkem tähelepanu inimestele, ka neile, kes teid teenindavad!

Meie saime targemaks, me pakkusime huvi töandjatele, meile pakuti koostööd. Seega saavutasime meie oma eesmärgid ning see on kõige tähtsam!

Ettekandja armas naeratus hommikul, tervitussõnad „Buongiorno, bella!“, mida kuuled mööda tänavat käies, autojuhid, kes teevad ettepaneku nendega restoranis veini juua – ka need seigad on tähtsad, sest koju saabudes tuleb ju kolleegidele ja õpilastele oma muljeid jagada, et igal kuulajal tekiks soov sõita, näha ja õppida.

Soovitan kõikidel kasutada võimalust käia töölähetustes - Leonardo aitab Teil oma unistusi täita ja uusi kogemusi saada! Edu!

Autor: MARJE LOORITS

Saatev asutus: Tallinna Pedagoogiline Seminar

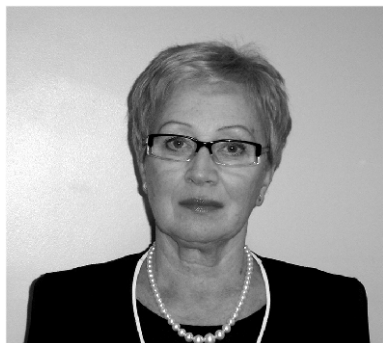
Vastuvõttev asutus: Liepaja Noorsootöökeskus

Eriala: noorsootöö

Lähetuse pikkus: 1 nädal

ÕPPIDA ON MÕNUS

Tallinna Pedagoogilise Seminari kaks õpetajat viibisid 2005. aasta suvel kummalise rahvusvahelise projekti teokssaamise juures – naaberriigis Lätis toimus Leonardo da Vinci projekti rahastamise toel kahe-nädalane noortelaager *Eurotheater for Liepaja Environment*.

Kõigest nädalaga, pingsate treeningute tulemusena, valmistati ette peaaegu professionaalne tänavateatri etendus, mida järgneval nädalal etendati kuurortlinna Liepaja mitmetes selleks kohandatud paikades. Seega oli tegu loomingu- lise töölaagriga, teisalt aga mahtus kahte nädalasse ka piisavalt aega lõunanaabri elu- oluga tutvumiseks. Paadunud tallinlase ja aastaringse töörügaajana on enesearendamise mõtted ja võtted seni ikka põhjanaabritega seotud olnud – Soomest on sageli häid koolitusi

ja mitmekülgset abi pakutud. Ja äkki midagi sootuks teistsugust! Kõlav nimetus *Euroteater Liepaja looduskeskkonnas* ja mitte vähem pretensioonikas lisand *rahvusvaheline* löid algul pahviks iga kohaletulnud osaleja.

Osalejateks olid aga kaks noorukest plikatirtsu Poolast, kes nimetasid end kunstiõpilasteks ja olid internetikuulutuse peale vanematelt kohalesõiduraha saanud, üks 14-aastane poiss Hispaaniast, kelle vanemad vist täpselt ei teadnudki, kuhu nende seiklushimuline pojuke ihuüksinda oli suundunud, ja üks noormees Saksamaalt, kellel ilmselt oli interneti lühitutvustusest kahe silma vahele jäänud sõna teater, sest kogu tema olekust jäi mulje, et sedalaadi asjadega polnud ta varem kunagi kokku puutunud. Igatahes olid nad kõik läbinisti vabatahtlikud.

Pisut vähevõitu? Vist seetõttu palutigi meie Pedagoogilise Seminari õpetajal- arendusjuhil Inna Järval viimasel hetkel leida veel osalejaid. Neli sotsiaaltööeriala vene õpperühma tudengit hüppasid sõna otseses mõttes viimasel minutil bussi peale, jäid ellu, said hakkama ja alustasid uut õppeaastat unustamatute muljetega.

Kuna projektitöö toimus endises kinnises nõukogudeaegses sõjaväelinnakus, mis väga meenutas kuritegudele avatud getot õudusfilmist, siis, vältimaks võimalikke kokkupõrkeid kohalikega, kaasasid organiseerijad osalejaiks ka kaks sama linnaosa lastekodutaustaga vene poissi.

Kõik osalejad paigutati kokku elama ühte tuppa, kus oma reisivarustus tuli mahutada magamiseks ettenähtud naride alla või siis võtta üles narile. Uksed ja aknad seisid selles majas küll ilusasti ees, mida aga ei saa väita paljude teiste selle linnaosa majade kohta. Aga Karosta linnaosas oligi ainult kahte sorti maju – need, mis kunagi kuulusid sõjaväeosale ning olid praeguseks jäänud akende-usteta ja siis korrusmajad, mis vägisi lagunema kippusid, kuid olid sellele vaatamata puupüsti elanikke täis.

Söödi samas majas kus magati; meid toideti salatite, suppide ja muu taolise söögi- giga, mida sai kohale tuua suure kausi või katlaga. Köht sai igatahes täis. Ka treeningtunnid toimusid ikka samas majas, mis oli tõesti teistest kobedamas seisus ja kus kõik augud ja lagunened kohad olid kaetud leninlike plakatite ja muu taolise atribuutikaga. Kummaline, ahistav ja samas „nõukogulikult turvaline tunne“ oli sedavõrd muljetavaldav, et veel praegugi kisub vägisi sinnasamasse Liepaja linna Karosta sõjaväelinnakusse tagasi, veendumaks, et kõik olnu polnudki unenägu.

Projekti eesmärgiks oli, nagu juba öeldud, teatritegemine „mitteteatri- inimestega“. Endise teatriinimesena olen elu jooksul palju näinud profes- sionaalset teatrit erinevates maades, õpetajana jälginud ka harrastusnäitlejate tegemisi ja niisama juhuslikke noorteetendusi. Nüüd lisandus hea ja rikastav kogemus, mille käigus sain kõike toimuvat võrrelda oma õpetamismeetoditega ning mõttes heaks kiita või vigu leida.

Mida ma siis nägin? Minu silme all valmis paarikümneminutiline terviklik etendus, mille lavastajaks oli noor alternatiivteatriga tegelev draamatööõpetaja Maija Kalnina, kellel puudus küll klassikaline lavastajakoolitus, kuid kes omas kogemusi pedagoogikaülikooli juures asuva üliõpilasteatri juhendamises. Maija oskas oma stuudioteatrietendusi ka stuudiost välja tänavatele viia.

Läks vaja kõigest kolme pikka treeningut ja juhuslikult kokkusattunud noored hakkasid üksteisele silma vaatama, paarilist usaldama ning täitma erinevaid ülesandeid, milleks olid ka elemendid kohe-kohe valmivast tänavateatri etendusest. Kui teoreetiliselt peaks igasuguses projektitöös valitsema lahe sõbralik õhkkond stiilis teeme nii, nagu oskame ja oleme sellega ka rahul, siis alates kolmandast tööpäevast muutusid siin õpetaja nõudmised ülimalt rangeteks. Minule see meeldis. Olen alati arvanud, et lõtvus või enesega rahulolu ei tähendagi midagi muud kui lõtvust ja enesega rahulolu. Selleks aga, et juhuslikult möödakõndival inimesel tekiks huvi tänavateatri etenduse vastu, tuleb saavutada mingisugunegi professionaalsus. Sisu võib olla formaalne või aimatav, kuid teostus olgu tasemel. Nii juhtuski.

Kirjeldaksin etenduse sisu nii: kamp noori igavleb ja arutleb, kas mitte mängida mõnda mängu. Keegi ei võta vedu ja alles siis, kui poetatakse sõna *reality*, lähevad kõik elevile. Tõsielu *show* on *in* ja selle vastu praegu ei saa. See ei pruugi aga kõigile alati meelepärane olla ja nii juhtubki, et inimene ei leia endale kohta. Ülejäänud seltskonda see aga ei huvita.

Visuaalselt näeb tänavalkõndija aga huvitava muusikalise kujundusega liikumisnumbrit üksikute pilkupüüdvate efektidega nagu ühekorraga õhku-

paiskuvad seebimullid, ühel ajal täis- või katkiminevad õhupallid jne. Mis teha – kui keeled on erinevad, siis kehakeel on üks.

Panin aga ka tähele, et noorte suhtluskeeleks võib küll olla inglise keel, kuid eestlased ja lätlased peavad aeg-ajalt siiski ka vene keele appi võtma.

Iseenesestki mõista oleksin draamatöö õpetajana tahtnud näha sedasama etendust ka publikule ettekantuna. See osutus aga võimatuks, kuna olime lähetatud ainult pooleks ajaks kogu projekti kestusest, seega üheks nädalaks. Olimegi seal nii-öelda vaatlejate, mitte aga osalejate rollis. Püüdes leida igast asjast võimalikult palju head, võin öelda, et sattusin “kogemata” oma erialasele tegevusele sedavõrd lähedale, et nautisin tõeliselt kogu ettevõtmist.

Meeldis ka see, et meie kooli sotsiaaltöö eriala vene õpperühma üliõpilased paistsid teiste seast välja alati heatujulistena ja olid ka muidu igati tasemel. Veel nüüdki, aasta hiljem, vahetame koolis mõne sõna nagu vanad sõbrad, ehkki õppetöös meil kokkupuuteid pole.

Oma jutu kokkuvõtteks tahan öelda, et nautisin seda, kuidas tehti suvisele ajale sobivat *loomingulist* tööd ja saavutati ka suurepärase tulemus – paljude taoliste noorteürituste puhul viimast ju ei taotleta. Tänavateatri etenduse hea õnnestumise nimel panid oma õla alla ka kümnekond läti draamaõpetaja-tudengit. Tagasihoidlikud elamis- ja töötingimused osutusid hoopis suurepäraseks kaasautoriks etenduse valmimisel. Ütlemata tore õlatunne!

Nähtud tööprotsessi jääb meenutama film, erialased märkmed ning neist tuletatud järeldused ja meetoodika. Puhkuseaega sattunud tööreis tõi kooliaasta alguse küll lähemale, kuid see oli hea tunne. Muljed ja uued ideed olid värsked, neid oli hea kohe tudengitega jagada.

Tallinna Pedagoogilise Seminari tulevastel noorsootöötajatel on juba küpsemas oma ideed tänavateatri tarvis. Ja miks mitte koos lätlastega?

Jääme ootama.

Kutsekoolitajate käsitöökuste arendamine Islandil

Autor: ILME VANNAS

Saatev asutus: Astangu Kutser rehabilitatsiooni Keskus

Vastuvõttev asutus: Skogurland Haefingarstodin

Habilitation Center

Eriala: kunsti-, keraamika- ja tekstiiliõpetus

Lähetuse kestus: 2 nädalat

ISLANDILE?

Esimesed emotsioonid pärast projektile kinnituse saamist olid vastandlikud: pärast Eestimaa talve pikendada külma aega veel kahe nädala võrra, taluda lõputut jäist tuult.... olin Islandist ju üht-teist kuulnud. Lisaks omasin kogemust tudengipõlvest, kui osalesin üliõpilasmaleva rühmas Kamtšatka – looduslikud tingimused on ilmselt sarnased: kuuma-veeallikad, geisrid, mäed, tossavad vulkaanid ning hingematvalt kaunid vaated. Kahtlemata ääretult põnev maa, kuid ootused olid nagu soojematele paikadele suunatud....

Mis siis ikka, tuli vaim valmis seada! Pealegi on pisike Island mulle alati tundunud ka äärmiselt sõbraliku ja soojana, kuna Eesti taas-eseseisvuses oli ta esimene riik, kes julges meid ametlikult tunnustada ja see teeb südame soojaks!

Miks siis ikkagi Island? Vastus on üsna lihtne: Islandil on pikaajalised kogemused erivajadustega inimeste rehabiliteerimisel ning kutsealase ettevalmistamisel - juba 1958. a. moodustati Reikjavikis keskus 120 puudega inimesele (50 aastat kogemusi!), seda küll esmalt lastevanemate ja ühiskondlike toetajate abiga, kuid algus oli tehtud ning 1976. a. liitusid tekkinud väiksemad grupid ühtseks rahvuslikuks organisatsiooniks The Association in Aid and The National Federation. Tänapäeval on Islandil väga hästi toimiv võrgustik päeva- ja töökeskuste ning muu sinna juurde kuuluvaga ning praegu on edukalt arenemas väikesed keskused, kus inimesed elavad, töötavad ning toimetavad koos kui ühtne pere. Muuseum, Islandil sünnib palju puuetega inimesi, 10-12%, kuid viimastel aastatel on hakanud see protsent pisut langema. Islandlastele tuleb au anda – oma nõrgematesse suhtutakse ülimalt tähelepanu, soojuse ja hoolivusega. Meil on sinnamaani veel pikk tee käia...

Islandil on kõrgel tasemel rahvuslik traditsiooniline keraamika ning ka erivajadustega inimesi rakendatakse edukalt nii keraamika kui üldse kunstiga tegelemisel. Kuna meie keskus oli just valminud keraamikaklass ning avanenud võimalused mitmekesiseks käeliseks tegevuseks, soovisime Islandil omandada uusi kogemusi.

Meie lähetuse programm võimaldas tutvuda erivajadustega inimeste rehabilitatsioonialase tegevusega erinevates keskustes nii Akyreris (Põhja-Islandil) kui ka pealinnas Reikjavíkis. Esmalt oli kavas veeta mõlemad nädalad põhjas Akyreris, kuid kuna sealsetel vastuvõtjatel tekkis sisemisi töökorralduslikke muudatusi, saime võimaluse tutvuda teisel nädalal Reikjavíki keskustega – tänu sellele saime tegevustest märksa mitmekülgsema ülevaate.

Tallinn - Kopenhagen - Reikjavik - Akyreri

Ees ootas pikk päev, hilisõhtuks pidime jõudma sihtpunkti. Olime ikka kerges sabinas ka, kaks küpses keskeas reisinaist! Kõik laabus siiski ilma suuremate probleemideta ning maandusime õnnelikult Keflavíkis, kus asub Islandi rahvusvaheline lennujaam.

Esimene mulje läbi bussiakna oli sõna otseses trööstitu. Tühi maa ja tühi väli... kivine, ühtlaselt pruun maapind, vaid maantee asfaltlint lõhestamas lagedat põldu. Tasapisi hakkab tulema mägesid, Reikjavíkile lähenedes võib linnapiiril ka rohelist muru näha. Tänavaaäres ja aedades õitsevad tulbid, nartsissid! Hmm, samasugune kevad nagu Eestis? Hiljem kuuleme, et ka siin on äsja lõppenud suur soojalaine, mis looduse õitsele lõõnud.

Tänavad on avarad, autosid palju, inimesi liikumas vähevõitu. Harjumatult avar ja lagedavõitu linnapilt võtab meid vastu – puid-põõsaid napib, kõrghooneid eriti ei märka – 4-5 korrust, mitte enam. Linnas on siiski ka puid märgata – madalad, kidurad lehtpuud, mis juba rohelisteks minemas, sekka pisut kuuske ka.

Ja jälle õhku! Ikka põhja poole, Islandi kõige põhjapoolsemasse, suuruselt ja tähtsusest teise linna Akyreri. Lennukiaknast paistavad tõustes ja maandudes vaid mäeahelikud, lumi ja liustikud! Kummaliselt lamedad on kõrgete mägede tipud – nagu oleks keegi laia lauaga vajutanud. Teravaid kõrgeid tippe ei silma. Lennuk maandub mägede vahele lahesoppi, orgu. Linn asub lahesoppis piki hiiglaslikku mäekallast. Silme ees avanevad järjest võimsamad vaated alla lahele ja majadele, üle lahe kõrguvalle vastasmäeveerule ning taamal paistvatele meid ümbritsevatele mägedele lumiste tippudega. Vaated on ülevad, muinasjutuliselt kaunid!

Vastuvõtjad, Akyreri keskuse direktor Margrèt Ríkardsdóttir ja kunstiõpetaja-terapeut Thora Elin Arnard, märkavad meid silmapilkselt ning on väga südamlikud ja kallistavad meid tervituseks.

Meie koduks saab olema väike hostel kesklinnas, lihtne, eriliste mugavusteta, kuid väga kodune ja armas. Tänavatel hämmastab jalakäijate vähesus – Islandil sõidetakse autodega, tavaliselt on peres rohkem kui üks auto ning jalakäija on haruldus. Seetõttu on ka mõistetav nende äärmiselt suur viisakus jalakäijate vastu. Isegi kui tee ületamiseks vales kohas seisma jääda, peatub ka auto ning annab jalakäijale eesõiguse.

Kuigi on õhtu, on valge ning päikeseline. See on polaaröö. Äärmiselt kummaline on magama minna, kui väljas alles suur valge. Juunis ei looju aga päike üldse. Tirime rulood tihedalt akna ette ja püüame uinuda. Ärkame aga koduse aja järgi, siin kell 4 hommikul. Ikka või juba on väljas valge.

Haefingarstodin Skògarlund, The Habitation Center in Akyreri

Akyreri puuetega inimeste päevakeskus alustas tööd eramute vaiksuses rajoonis. 1992. a. augustis. Algusaastail töötati korraga nii töö- kui ka päevakeskusena, praeguseks on aga Haefingarstodin päevakeskus tervet Põhja-Islandit tee-

nindav keskus, mis koordineerib kolme erineva keskuse tegevust ning teenindab päevas umbes 43 klienti. Töö- ja elukeskus asuvad läheduses, paljud kliendid elavad ka kodus.

Hommikul kella 8-9 vahel jõuavad kliendid keskusesse. Ühel juhendajal-hooldajal on 1-2 klienti, kellega ta tegeleb kogu päeva, raskematel klientidel (näit. ratastoolis) on isiklik hooldaja. Vaid kunsti- ja loovteraapiatundides võib olla juhendajal 2-3 juhendatavat korraga. Transport on korraldatud mikrobusside ja väikeautodega, ka hooldajad ise sõidutavad kliente. Päeva jooksul käiakse koos hooldajaga erinevates kohtades: ujumas, treeningutel, arsti juures. Suhtlemine on väga soe ja sõbralik, igal sammul tajud, kui turvaliselt ja koduselt inimesed end oma toimingutes tunnevad.

Spetsiifilisemaid teenuseid nagu füsioteraapia pakutakse aga mujal. Loomulikult käiakse palju ujumas – soe vesi on ju odav ja kuna keskusel endal ujula puudub, külastatakse lähedalasuvat linnaujulat. Linnaujulad on igal esmaspäeval kõikidele teistele linnaelanikele tasuta. Muuseas, ka riiklik arstiabi on Islandil kõigile tasuta. Lisaks veel koolitoetus, koolilaste toit ning õppetarbed. Islandlased on väga uhked oma maa ja elukorralduse üle, samas ei jäta nad mainimata, et ka neil on olnud raskeid aegu ning viletsust.

1999.a. alustas kaitstud töökeskus omaette väikese ettevõttena Plastidjuna Bjarg/Idjundur eraldi asuvas töökojas, kuid töökeskuses töötamisele eelneb kindlasti õppimine ja harjutamine päevakeskuses: töövalmiduse ja sobivuse selgitamine, töövõtete harjutamine ning vajadusel lisatreeningud.

Tööpäeva pikkus töökeskuses sõltub töötaja tervislikust seisundist, alates 4 tunnist päevas. Sagedased on tervisest tingitud puhkepäevad, kus osaletakse päevakeskuse tegemistes: täiendavad töötreeningud ja vajadusel ümberõpe, füsioteraapia, loovtegevused. Kunstiga tegelemine on väga populaarne. Oluline on kliendi töövõime ja stabiilse emotsionaalse seisundi tagamine. Töötatakse graafiku alusel, kuid võimalikult paindlikult. Võisime tunnetada, kui suurt rahulolu ja rõõmu pakkus neile võimalus olla ühiskonnale vajalik tööinimene ning nägime, millise uhkusega näidati oma töid. Majanduslikus mõttes ei moodusta puudega inimese tegelik töötasu eriti suurt osa tema sissetulekust, sest pension võimaldab korraliku äraelamise. Üsna paljud kliendid olid ka hämmastavalt palju reisinud, neile kehtib reisisoodustus, ja seda koos juhendaja-abistajaga.

Töökeskuses valmistatakse erinevaid plasttooteid, ömmeldakse väikeses tiraažis tarvikuid piimatööstusele, töökindaid ja voodipesu. Väga populaarne on väike küünlatootmiskoda ning kalmuküünlaid isegi eksporditakse. Kõik tooted valmistatakse väikestes tiraažides ning pakendatakse kohapeal. Samas on ka väike kauplus ning jõulude eel käib siin vilgas tegevus.

Islandlased ostavad meelsamini oma inimeste toodetud ja pisut kallimat kaupa kui odavat Hiina toodet. Kogesime seda mitmel korral hiljem ka Reikjaviki keskustes.

Igal sammul torkas silma klientide kunstilembus: seintel rippus ohtralt kauneid joonistusi ja maale ning riulitel nägime keraamikat, klaasi, puu- ja tekstiilitöid. Keskuses on ka väike puutöökoda, kus meisterdatakse põhiliselt pisikesi meeneid. Puitu on ju saarel imevähe, nii kasutatakse iga viimseim kui killuke nutikalt.

Erinevate üksuste vahel aga valitseb äärmiselt tihe side ja koostöö – näiteks pool päeva töötatakse ning seejärel jätkatakse pealelõunal meeldiva vaimu ja tervist

turgutava tegevusega päevakeskuses. Töö on korraldatud paindlikult, igaüks teab oma liikumist ja ülesandeid ning kõik toimub sujuvalt. Lisaks toimuvad ka erinevad rehabiliteerivad tegevused: kunstiga tegelemine (keraamika, klaasimaal jms), muusikateraapia, vesivoodi jms. individuaalselt või väikeste gruppides.

Meie ilmumine tekitas palju elevust: igaüks soovis meid kindlasti näha, kõnetada, kallistada ning oli üllatav, kui paljud teati Eestit.

Nädal Akyreri keskuses möödus imekiirelt. Pärast päevatööd alla kesklinna jalutades pidime nentima enam kui üks kord – siin on nii kodune ja mõnus olla! Akyreri nädala lõpetas meeleolukas väljasõit Godafossi joale, Myvatna kuumaveeallikatele ja Husaviki vaalamuuseumi. Hingematvalt kaunid vaated... Unustamatult mõnus elamus kuumaveebasseinis, võimsad vaalaskelgid ning ikka ja jälle see kaunis ja lummas loodus oma erilises kontrastis – jäiselt külm, kuid väga puhas ja värske tuuleõhk, lumi mäetippudel ja samas maapinnast kerkivad kuumad aurujoad ja lõputu avarus. Mäed, mäed ja veelkord mäed, vaid autotee looklemas mägede vahel. Ja taevas tundub olevat siin nii mõnigi kord lausa käega katsutav...

The Habilitation Center and Ljarkaràs in Reikjavik

Reikjavikis külastasime põhiliselt kaht päevakeskust: Bjarkaràs ja Ljarkaràs ning käisime ka kahes linnaäärses töökeskuses. Need koos elukeskustega moodustasid pisikese kommuuni, tervikliku keskuse koos kõige vajalikuga eluks, tööks, rehabilitatsiooniks jms. tegevuseks. 90% puuetega inimestest elavad sellistes keskustes – elamine seal on väga populaarne, eelistatum klientide poolt ning loomulikult ka kergem perekonnale, sest nii on tagatud mõlema poole võimalus elada täisväärtuslikku elu. Suhted peredega on samas tihedad, palju käiakse koos vabal ajal. Paljud on aga keskustes endale leidnud elukaaslase ning elavad päris omaette

Mis oli Bjarkaràses täiesti uut, oli oma kasvuhoone – kasvatati kurke, tomatit, paprikat, maitserohelist ja lilli, nii oma tarbeks kui müügiks. Panime tähele, et kasvuhoones töötas mitu autisti, kelle jaoks oli ka vajalik märksüsteem paika pandud, et tegevused toimiksid teatud järjekorras ning omas rutiinis.

Keskustes pööratakse taas suurt tähelepanu kunstiga tegelemisele: populaarsed on keraamika ja klaasisulatus. Tundus, et suur tähelepanu oli suunatud toodangule, iga päev pidi valmima teatud kogus. Samas mingit kindlat kogust siiski pole ette nähtud, kuid on olemas oma pisike kauplus-ladu, kuhu kogutakse valminud tooted.

Keraamika. Klaasimaal ja -sulatus.

Igal juhendajal on ainult 1-2 hoolealust, tööd tehakse koos, vastavalt igaühe võimetele. Sageli kasutatakse tööjaotust, ideid pakub ja tooteid viimistleb juhendaja. Töö on sageli pingeline, situatsioone erinevaid. Sageli on vajalik korraga vähemalt kahe juhendaja või hooldaja kohalolek.

Loominguline pool jäi ehk toodangu tõttu natuke ühekülgseks või olime meie juba muljetest ammendunud. Saime kaasa lüüa igapäevastes tegemistes, ka ise anda oma väikese panuse.

Asgardùr in Reikjavik

Väga huvitav oli väljasõit Asgàrduri, kus tehti kaunist käsitööd ja kus asus klientide endi poolt ehitatud puutöökoda. Elav oli ka sealne seltsielu: tehakse teatrit, tegeldakse muusika ja laulmisega, sageli korraldatakse oma mõnusa kohvikus üritusi. Kuna keskus asub tee ääres – Reikjavikist Keflavikki, on Asgàrduri rajatud suur käsitöökauplus, kus sagedased külalised on nii turistid kui kohalikud elanikud.

Pisut ka Reikjavikist

Linn on üsna suur ja mõjub pisut laialivalguvana või pigem tekitab sellise tunde oma ülilaiade sõiduteede tõttu. Huvitavat on linnas palju – kunstigaleriid, muuseumid jms, kuid meie jaoks oli põhiprobleemiks see, et kõik kohad suletakse juba kell 17.00. See valmistas tuska nii mõnigi kord, kui oleks tahtnud ikka paar tundi vähemalt ekspositsioonidega tutvuda.

Eriline ja võimas vaatamisväärus on kahtlemata Reikjaviki kirik, mis kõrgub südalinna mäe otsas ning paistab uhkelt üsna kaugele üle linna. Väljastpoolt mõjub kirik massiivse ja isegi pisut raskepärasena, kuid eelviimasel päeval, kui meil õnnestus külastada jumalateenistust kirikus, olime tõeliselt üllatunud – milline valgus, avarus, õhurikkus!

Viimasel laupäeval tegime kaasa ka Kuldse Ringi tuuri. Külastasime pealinna läheduses asuvaid suuri kasvuhooneid, tegevuse lõpetanud Kerid vulkaani kraatrit (kauguses oli nähtav ka praegu aktiivne vulkaan Hekla), Gullfossi juga, kuumaveeallikate ala koos suure Geysiriga (umbes 20 meetrit purskav geiser) ning Islandi parlamendi sünnikohta Thingvellir. Island võib uhkustada vanima tegutseva parlamendiga maailmas – Thingvelliris suurima järve ääres mägede vahel said juba 930 aastat tagasi igal suvel 2 nädalaks kokku esimesed rahvavanemad, et arutada saare tähtsaid asju.

Kõik hea saab ükskord otsa, nii ka meie reis

Aeg kohvrid pakkida ning koduteele asuda. Viimase päeva hommik on äärmiselt külm ja taevast langevad lumehelbed ...

Koduigatsusele vaatamata oli lahkumine ikka jälle nukravõitu ning südamesse jääb kripeldama igatsus Islandi kauni looduse ja südamlike inimeste järele. Vaatamisväärset ja huvipakkuvat oleks kogeda seal erilisel maal palju, saime osa vaid killukesest. Jääb loota, et ehk õnnestub kunagi veel Islandit külastada.

Kokkuvõtteks võib öelda: see reis oli väga huvitav, rikas erialaste kogemuste ning kultuuriliste elamuste poolest, meelierutav oma erilise looduse ja südamlike inimestega. Lähetus andis erialaseks arenguks tugeva emotsionaalse ja praktilise kogemuse.

Autor: IVIKA KALD, erivajadustega õpilaste saatja

Saatev asutus: Haapsalu Kutsehariduskeskus

Vastuvõttev asutus: Don Bosco Berufsbildungswerk schule

Lähetuse kestus: 4 nädalat

Esmaspäev, 1. mai

Reisipalavik leidis mind üles. Üritasin veel meeletult oletada ja fantaseerida, kus, kuidas ja mismoodi võiksid välja näha eelseisvad 4 nädalat – äkki õnnestub midagi veel kohvrisse juurde suruda või siis vastupidi, säästa kohvri lukku ja ebavajalik elimineerida?

Tallinna Lennujaamas kogunes kogu meie reisiseltskond: õpilastest Sandra, Enelin, Tiina, Madis, Mart, Kaarel ja minu kolleeg Mare. Mart suutis kõvasti meie adrenaliinitaset tõsta matšis tolliametnik – Mart, kusjuures võitis Mart ja käärid jäid talle.

Ja algaski enamusele meist elu esimene lennureis. Lennuki õhkutõusul ei osanudki ma kuidagi reageerida noorte rõõmhõiskele. Lootsin vaid, et vanasõna „Ära hõiska enne õhtut“ seekord paika ei pea. Kas tõesti läheb õnneks? Ainus hetk, mil suutsin enda asukoha jäägitult unustada, oli toidukarpi avades. Nimelt kostitati meid välimusest tõuku meenutavate kartuliklimpidega, mille juurde kuulus maitsev lihakaste.

Maandusime õnnelikult Frankfurdis ning lennujaamahoonest väljudes sain vastuse oma küsimusele, miks reeglina joonistavad saksa lapsed majad punaste katuste, valgete seinte ja pisikeste mustade aknaruutudega.

Õhtul kella 9 paiku jõudis meie buss lõpuks hoone ette, mis esmapilgul meenutas Harry Potteris nähtud koolihoonet. Uudis, et külma õhkav kivihoone on noortele järgmised 4 nädalat kodu eest, pani lapsi tunnistama, et kodus on siiski hubasem. Meid kolleegiga majutati hotelli ja veel enne silmade kinnivajumist käis peast läbi mõte, kas noortega on kõik korras...

Teisipäev, 2. mai

Hommikupoolikul toimus BBW (Don Bosco Berufsbildungswerk schule) koolihoonete ja territooriumiga tutvumine. Koolis õpib umbes 200 erivajadusega õpilast üle kogu Euroopa – Poolast, Venemaalt, Itaaliast, Prantsusmaalt, Valgevenest ja mujalt, kokku 15 erialal (need on enamasti samad, mis meie kodukoolis): kokandus, kodumajandus, ehitusviimistlus, üldehitus, autoremont,

laomajandus, teenindus, aednikud, pagarid ja tiserid. Suurimat huvi pakkusid meie neidudele juuksuri- ning poistele elektroonika- ja metallitöö eriala. Esmaseks nõudeks õppima-asujatele on siin saksa keele oskus, kuid tuleb läbida ka nn kohanemisekursus, mis kestab maksimaalselt 1 aasta. Selle vältel lastakse noorel proovida soovi korral kasvõi kõiki pakutavat 15 eriala.

Pea kõigil erialadel toimub tootmine, kuid meie üllatuseks läheb kaup enamasti kingitusteks või pannakse kooli üritustel üles näitusemüügiks. Metalliosakonna pilkupüüdvaid töid võis näha elusal kujul ja/või paber kandjale jäädvustatuna õpperuumide seintel. Tõelist uhkust tunti aga koolihooneid ümbritsevas kivimüüris koha leidnud isevalmistatud hiigelväravate üle ja seda täiesti õigustatult!

Saime teada, kuidas metalliosakonna kursusetöödena valmistatakse (uskuge või mitte!) tublisti üle 3000 EUR maksvaid metalltõldasid, kusjuures tegu on suveniiriga, mis pole valmistatud väärismetallist ja mis oma mõõtmetelt mahub 50x50 cm karpis. Poisid valmistavad aga kõik pisemadki detailid ise – vaat sellise hinnaga on Saksamaal käsitöö! Muide – meie uue kooli avamispeost alates ilutseb üks neist tõldadest ka Haapsalu Kutsehariduskeskuses.

Pärast lõunat haakisime end kooli sekretäri sappa ja päev jätkus väljaspool koolikompleksi, tutvudes Würzburgiga. Würzburgi võib paljuski võrrelda Tartuga: linnast voolab läbi jõgi, on rohelist, tegu on üliõpilaslinnaga. Omanäolisust lisavad aga mäenõlvad nii linna servas kui ka linna südames; neil laiuvad viinamarjaistandused või luuderohust tihedaks põimitud vihmametsa meenutavad metsatukad.

Kolmapäev, 3.mai

Tutvume St. Markushofi hotellikompleksiga. Restorani töödejuhataja, sakslasele mitteomaselt lõbus tegelane, suutis märkamatult meie tüdrukud oma tahtmist mööda tööle panna. Nii olimegi ühtäkki poistest lahku löödud ja tegime esimesi abitöid, milleks oli laudade katmine ja tubade koristamine.

St. Markushofis on taas põhieesmärgiks noortele praktika pakkumine ja heategevus – ei tungita ettevõtluse turule, majutust pakutakse kiriku liikmetele ja kooli külalistele, peolaudade valmistamine käib hommikust õhtuni pea 7 päeva nädalas. Päeva lõpus saime tunda sakslaste ülimalt täpsust – kui ikka tööpäeva lõpp on 16.30, siis jääb kasvõi tolmuimeja koridori laiiali, kuid tööpäev on lõppenud ja maja pea minutipealt tühi. Üllatustest veel: gaseerimata vesi kohvikutes, restoranides ja ka tavapoes on haruldus.

Neljapäev, 4. mai

Esimene tõsine praktikapäev. Gadheim'i (seal asub kooli praktikabaas) jõudes lahutati poisid tüdrukutest ja läks tööks. Poisid ehitusplatsile ja tüdrukud talveaeda, mis tuli ette valmistada nädalavahetuse ürituseks. Tööpäev algas laudade ja toolide vedamisega (huvitav, kas poistest on tõesti puudus või kuulub see siin tõesti perenaiseks kasvatamise juurde?). Lõunaks ülesanded täidetud, ootas meid pidulik, traditsioonikohane lõunasöök. Pärast lõunasööki toimus tõine ümarlaud, kus meile tehti kiire hügieenikoolitus (saksa keeles!), jagati kätte ühiselamu kodukord ja arutati pisut edasiste päevade kava.

Ise kasutasin juhust ja külastasin esimest korda reisi jooksul internetti. Uskuge või mitte – noored külastavad seda siin umbes sama tihti kui keskmine eestlane käib restoranis.

Nädalavahetus, 6. ja 7. mai

Laupäeval käisime omapäi linna ja jõeäärega tutvumas. Üle 500 km pikkusest Maini jõest lookleb Würzburgi linnas u. 1/5. Selle pervel kutsuvad möödujaid hoolitsetud matkarajad.

Pühapäev algas uhke kellade kooriga, mis tugevdas vaid meie soovi külastada mõnd jumalateenistust. Kirikusse jõudes oli sealne õhk viirukisuitsust nii tihe, et näha polnud suurt midagi ja see sundis peagi meid sealt lahkuma..

Pealelõunal käisid noored meie elamisega tutvumas. Ühepajatoitu ja pannkooke süües ning eesti muusikat kuulates saime ühtlasi ka nädalokokkuvõtte tehtud, mis üldjoontes peegeldas rahulolu. Probleemiks toodi keelebarjäär ja sealt tulenevad arusaamatused ühiselamus. Tore oli kuulda arutelu teemal ebatervislik toitumine, sest ka õpilastele polnud jäänud märkamatuks ohtrad nisujahutooted ja joogivalik kooli sööklaetil, kust puudusid täiesti piimatooted.

Esmaspäev, 8. mai

Praktikapäev algab kell 7.30, vahetatakse riided, jaotatakse tööd ja punkt kell 8 algab tegutsemine. 9.40 - 10.00 on kohvipaus. Suitsetajate elu on keeruline, sest ametlikult saabki päeva jooksul vaid kaks korda suitsu teha: kohvi- ja lõunapausil. Seejärel kestab töö 12.30-ni, millele järgneb soe lõuna ja 13.30 jätkub töö kuni 16.30-ni.

Kui siiani eristasime inimesi värvikoodidega (kellel mis värvi riietus), siis nüüd hakkavad ka esimesed nimed meelde jääma. Õhtul lühike ümarlaud Hr. Halbigiga (ühiselamu juhataja ja meie tegevusplaani koostaja) ja tema noore kolleegi Hr. Krämeriga. Omavahel kutsuvad nad üksteist vendadeks, kuna siin koolis tegelevad noortega tihti mungad.

Teisipäev, 9.mai

Karm päev, loogika ei pidanud paika ja Münchenisse jõudes (üle 300 km Würzburgist lõunasse) tabas meid külmalaine. T-särkides linnas lausa ringi sörkides hoidsime hinge kinni, et sadama ei hakkaks – oli tunne, et hakkab tulema lund!

Kohapeal viibitud 4 tunni jooksul saime kinnituse Münchени kalli linna mainele, mida oli näha nii tänavapildis kui poelettidel. Suursugune raekoda jäi meile teisejärguliseks, kui märkasime raekojaesisel platsil uhkelt, teiste lippude reas lehvivat sini-must-valget – see oli võimas vaatepilt!

Kolmapäev, 10. mai

Esimene tõsine keelepraktikapäev, sest Fr. Shcöne, kes meiega õppekõrgis tegeles, suhtles vaid saksa keeles. Nii saigi sõnastik ligi hoitud ja kohati oli see päris lõbus. Üks toredamaid vahejuhtumeid oli nimede ja nägude kokkupanek, kui Fr. Shcöne nõutult ringi vaatas ja küsis, kus meie õpetaja on. Kuna olin tulnud samuti praktilisi kogemusi saama, ei olnud ma sellest erilist numbrit teinud, kui kööki astudes ka mind tööle kamandati.

Köörgis tegutseb korraga 5 - 7 õpilast ning sõltuvalt grupist ja teemast, tehakse ühe-kahekaupa süüa. Hommikul alustatakse magustoiduga, kuid iga päev küpsetatakse midagi ka koolikohviku jaoks. Lisaks lõunasöök nn. toimkonnas olijatele, st köögi- ja puhastuspraktikantidele.

Silma jäi ühest küljest meie aja ebaotstarbekas kasutamine (liiga palju vaba aega) ja teisest küljest taas sakslase ülim täpsus. Õpetajale on abiks ka meetodik.

Pärast lõunat asusime kooliruumides puhastuspraktikat tegema – koristasime WC-d, õpetajate kabinetid ja koridorid. Harjumatu oli nende puhastusainete kasutamise viis: neid kanti ohtralt pinnale, samas loputamine oli vägagi tagasihoidlik. Kaitsekindad saime aga alles siis, kui neid küsisime – ise kasutavad nad neid harva.

Reede, 12. mai

Istusin noortega bussi ja algas paljutöötav 4-päevane Lõuna-Saksamaa avastamine koos noore lõbusa Br. Krämeriga.

Esimeseks peatuspaigaks oli Nürnberg, mis on kuulus oma võimsa kindluse ja suurepäraste piparkookide poolest. Lõunaks midagi väga traditsioonilist – bratwurstid e. pisikesed näpupikkused äädikamarinaadis hoitud vorstikesed kartulisalatiga.

Õhtuks olime läbinud ca 600 km erineva laiuse, kõrgusega ja sirgusega teed, ööbimispaigaks kool, mis asub maaliliselt ilusas vaiksuses maakohas Waldwinkel'is.

Nädalavahetus, 13. -14. mai

Enne Waldwinkel'iga hüvastijätmist tegime uurimisretke kooli kasvuhoonetes, kus käib vilgas töö, sest pühapäeval on ka siin emadepäev. Lõunaks olime Bad Tölz'is, kus ootas Lõuna-Saksamaa üks suuremaid veelõbustusparke. Õhtul kihutasime ülinäljaste ja väsinutena öömaja poole, kuni ühel hetkel ununes nälg ja meie pilgud klammerdusid mägedele – üks võimsam ja lumisem kui teine! Järgnevad 40 tundi olimegi kui unenäos – viibisime muinasjutuliste Alpide jalamil, kus veised ja hobused lihvisid seda looduse kunstiteost. Rändasime tagasi ajas ja külastasime veel läheduses asuvat Ameraugi külamuuseumi. Pühapäeva õhtu kulminatsiooniks oli aga autojuhi ligi tund aega väldanud juhioskuste katsetamine mööda mäenõlva, järve poole kihutades. Kurvides kaotatud närvirakud aga kasvasid sihtkohta jõudes tagasi – nii võimas ja samas nii-nii ilus oli meile avanev vaatepilt.

Teisipäev, 16. mai

Lisaks etteantud toidu valmistamisele oli meie ülesandeks koostada järgmiseks päevaks eesti rahvusköögi-teemaline menüü. Kui seni olin pidanud ürituse ettevalmistamisel raskeimaks pooleks menüü koostamist, siis seekord kulub tublisti energiat just toidu koostisosade leidmiseks. See oli tore õppetund – ka mujal maailmas pole kõik kättesaadav, näiteks meie kodune kaalikas, mille tuvastamiseks kutsuti kokku terve „konsiilium“.

Kolmapäev, 17. mai

Tundub, et rahvusköögi presentatsioon õnnestus vaatamata sellele, et kapsarullid olid pisut jumekad. Tagasiside oli positiivne, isegi kamavahule.

Kõhud täis söödetud, olime oodatud kaasa lööma kooli spordipäeval. Ei tahaks uskuda, et kõigis saksa koolides tähendab spordipäev lõbustusparki kooliõuel. Igal juhul Würzburgi BBW-s oli, tõenäoliselt kooli sünnipäeva auks, see kohale veetud.

Korraldajad olid tõeliselt vaeva näinud: etteasted, elav muusika, must-kunstnikud, tants, trall ja tagaajamine südaööni. Arvamine, et eestlane ei saa alguses vedama ja pärast pidama, ei pea sugugi paika, sest esimesed, kes tantsuplatsi vallutasid, olime just nimelt meie! Väga vahva päev!

Reede, 19. mai

Juuksuri, kosmeetiku ja küünetehnikute toimetamisi said koos tüdrukutega näha ja ka katsetada sel päeval ka meie noormehed. Kellele soeng, kellele habemeajamine, kellele tattoo. Kui tüdrukutel oli lõunaks iluprotseduuridest kerge väsimus, siis noormehed seadsid sammud kiirelt tagasi ilusalongi.

Punktipanekuks vaheldusrikkale tööädalale otsustasime õhtul linna ööeluga tutvuma minna. Reede hilisõhtul Würzburgi vanalinnas istumiskoha leidmine ei pruugi aga väga lihtsaks ülesandeks osutuda. Saatus soosis siiski meie üritust, nii sai pärast erinevatesse jäätisebaaridesse, veinisaalidesse, noorteklubidesse ja pubidesse sissepiilumist reedeõhtuks sobiv olemine sisse seatud rohelusest tulvil ja avaras, kuid samas õdusas kohvik-pubis. Mitte-õllesõbrana tuli mul siiski tunnistada, et kohalike pubide lemmik *raadler* pakkus lihtsa, aga huvitava maitseelamuse.

Neljapäev, 25. mai

Saksamaal on isadepäev! Lisaks kirikupüha ja ka meie lahkumispidu. Nii mööduski päeva esimene pool kirikus. Sealt suundusime pidulikule lõunasöögile ja õhtul olime omade keskel. Laual kodused toidud, võtsime kokku viimased 25 päeva – valitsevaks tooniks oli rahulolu! Olime keeleoskust katsetanud, uut kultuuri komanud, pannud proovile oma praktilised oskused, palju reisinud. Oli tore näha, et nad olid märganud ka selle reisi teisi kasulikke külgi.

Reede, 26. mai

Viimane pilk siinsele kodule ja – minek!

Kallistused, lilled, jäädvustused ... kas ongi kõik?! Ei, saadud kogemused ja mälestused tuleb mitmeid kordi veel tutvavatele, töökaaslastele, sõpradele ja perele korduvalt ja korduvalt ette kanda ning siis läbitöödeldult ja korralikult pakitult mälestuste riulile sättida, et neid sealt üha uuesti ja uuesti võtta ning taas meenutada.